

РОЛЬОВІ ІГРИ ТА СІНКВЕЙН НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

ROLE PLAY AND CINQUAIN IN UKRAINE AS A FOREIGN LANGUAGE

Стаття присвячена методиці викладання української мови як іноземної для студентів-іноземців, що навчаються на підготовчих курсах з української мови. Питання вивчення української мови як іноземної є досить актуальним, оскільки Україна активно пропонує свої освітні послуги на міжнародному рівні. Автори діляться власними інтерактивними напрацюваннями у сфері викладання української мови як іноземної на заняттях із студентами-слухачами мовних курсів для іноземців у Білоцерківському національному аграрному університеті. Зазначені прийоми навчання є широко уживаними у викладанні як іноземних мов так і інших фахових предметів, однак, методика викладання української мови як іноземної зараз проходить етап свого становлення та накопичує як теоретичну так і практичну базу, тому висвітлення цих прийомів на реальних прикладах має актуальне значення.

У статті презентовані власні доробки та практичні результати використання рольових ігор та синквейну на заняттях з вивчення української як іноземної. Основна увага у статті зосереджена на інтерактивному прийомі синквейн, що не є типовим на заняттях із іноземних мов із дорослими слухачами, та рольовим іграм, як таким, що найкраще підготавляють студентів до спілкування у реальному житті. Темі рольових ігор, запропоновані у статті є актуальним для якнайшвидшого адаптування студентів у іншомовному суспільстві. Автори окремо зупиняються на принципах роботи із цими прийомами на заняттях із дорослими та деталізують очікувані результати їх використання на заняттях із практики усного мовлення. Стаття може стати колегами у нагоді при плануванні результатів його використання у навчанні. Стаття може є корисною не лише вузькому колу фахівців з викладання української мови як іноземної, а і викладачам будь-якої іншої іноземної мови, які працюють із різними віковими категоріями.

Ключові слова: мовленнєва компетенція, інтерактивний прийом, рольова гра, синквейн, українська мова як іноземна.

The article is devoted to the methodology of teaching Ukrainian as a foreign language to foreign students studying doing courses of the Ukrainian language. The issue of learning Ukrainian as a foreign language is very relevant, as Ukraine actively offers its educational programmes to the international society. The authors share their own experiences in using interactive techniques in teaching Ukrainian as a foreign language in classes for the students of language courses for foreigners at Bila Tserkva National Agrarian University. These teaching methods are widely used in teaching both foreign languages and other professional subjects, however, the method of teaching Ukrainian as a foreign language is now in its infancy and accumulates both theoretical and practical basis, so these techniques based real examples is important.

The article presents the authors' achievements in using the techniques and practical results of the role-playing games and cinquain in Ukrainian as a foreign language classes. The article focuses on the interactive reception of cinquain, which is not typical of foreign language classes with adult learners, and role-playing games, as the best preparation for students to communicate in real life. The topics of role-playing games proposed in the article are relevant for the fastest adaptation of students in a foreign society. The authors separately dwell on the principles of working with these techniques in classes with adults and detail the expected results of their use in classes on oral speech. The article can be useful to colleagues when planning the results of its use in education. The article can be useful not only for a narrow circle of specialists in teaching Ukrainian as a foreign language, but also for teachers of any other foreign language who work with different age groups.

Key words: speaking competence, interactive reception, role play, syncvein, Ukrainian as a foreign language.

УДК 811.161.2'243:378.147
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/47.42>

Синельникова І.С.,

канд. філол наук,
ст. викладач кафедри іноземних мов
Білоцерківського національного
аграрного університету

Данілова О.П.,

асистент кафедри мовної підготовки
Білоцерківського національного
аграрного університету

Димань Н.О.,

асистент кафедри мовної підготовки
Білоцерківського національного
аграрного університету

Постановка проблеми. Останнім часом в методика викладання української мови як іноземної активно розвивається, про що свідчить низка наукових теоретичних досліджень і прикладних розробок з цього питань, слід визнати наявність суттєвих проблем у цьому полі, нерозв'язання яких призводить до некоректного, із точки зору викладання української мови як іноземної та використання прийомів викладання мови як рідної або вивчення мови як предмета (лінгвістичний аспект). Крім того, розвиток комунікативних навичок та компетенцій не є у центрі уваги під час викладання, що, у свою чергу, погіршує якість викладання та засвоєння знань. Однак, питання оптимізації процесу вивчення української як іноземної з використанням інноваційних підходів та інструментальних

засобів розкриті фрагментарно, що й зумовлює необхідність дослідження і визначає мету статті. По-перше, у викладанні мають застосовуватися сучасні методики навчання іноземним мовам, щоб зробити заняття максимально ефективними та зацікавити дорослих людей. По-друге, обрані методики, методи та завдання повинні сприяти створенню дружньої та приємної атмосфери на заняттях аби допомогти слухачам адаптуватися в українському суспільстві, а також отримати якомога більше корисної інформації для самостійного існування в чужій для них країні. По-третє, заняття мають сприяти подальшому розвитку креативності, критичного мислення, кооперації та комунікації у тих, хто навчається, адже саме ці навички було заявлено як найважливіші у сучасній педагогіці.

Створення такого курсу української мови як іноземної, що відповідав би всім зазначеним вище вимогам, ускладнюється кількома факторами: відсутністю сучасних підручників, які б мали аудіо-, відео- або он-лайн супровід; неоднорідністю груп слухачів (в одній групі навчаються студенти з різних країн, з різними рідними мовами, які мають різний рівень освіти та мовної підготовки); досить коротким проміжком часу, впродовж якого необхідно засвоїти великий обсяг знань, щоб мати змогу вивчати спеціальні курси української мовою.

Для викладача та студентів найважчим є початковий етап вивчення української мови, оскільки англійським або французьким студентам (таких більшість в аграрних закладах) важко даються морфологічні та граматичні особливості нашої мови. З досвіду багатьох викладачів української мови як іноземної, гарні результати розвитку мовної та мовленнєвої компетентностей дають комплексні методики, які у довільному співвідношенні дають змогу викладачам використовувати традиційні та інноваційні, словесні та наочні, он-лайн та офф-лайн прийоми та засоби навчання. Добрі результати не лише освітні, а й виховні досягаються за допомогою інтерактивних методів та прийомів навчання, адже саме такі прийоми стимулюють креативність, кооперацію, критичне мислення та комунікацію у студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Термін «інтерактивна педагогіка» не новий: його запропонував ще у 1975 році німецький дослідник Ганс Фріц. Поняття «інтерактивність», «інтерактив» запозичено з англійської. «Inter» – поміж-, серед-, взаємо-, «act» – діяти, отже, «Interact» – взаємодіяти. Тож, зміст поняття «інтерактивність» є взаємодія учнів, їх перебування у режимі бесіди, діалогу, спільної дії. «Отже, дослівно інтерактивним може бути названий метод, у якому той, хто навчається, є учасником, який здійснює щось: говорить, управляє, моделює, пише, малює тощо, тобто виступає не тільки слухачем, спостерігачем, а й бере активну участь у тому, що відбувається, створює це» [1, 13].

Інтерактивне навчання розуміється як спеціальна форма організації пізнавального процесу, що пропонує конкретну та прогнозовану мету та створює комфортні умови навчання, щоб кожен студент відчував свою успішність та інтелектуальну спроможність. Особливості такого навчання полягають у тому, що навчальний процес здійснюється за умови постійної активної взаємодії всіх його членів. За допомогою аналізу своєї дії та дії партнерів учасники навчального процесу змінюють модель своєї поведінки, усвідомлено засвоюють знання та вміння, тому інтерактивні методи є не тільки засобом покращення навчання, а й засобом посилення виховного впливу. «У контексті інтерактивного навчання знання набувають іншої форми. З одного

боку, вони є певною інформацією про навколишній світ, особливістю якої є те, що учень одержує її не у вигляді вже готової системи від педагога, а в процесі власної активності. З іншого боку, у процесі взаємодії на занятті з іншими учнями і вчителем учень опановує систему випробуваних (апробованих) способів діяльності стосовно себе, соціуму, світу загалом, засвоює різні механізми пошуку знань в індивідуальній і колективній діяльності. Тому знання, отримані учнем, є одночасно й інструментом для самостійного їх здобуття. Інтерактивне навчання можна визначити як взаємодію учасників процесу здобуття знань за допомогою викладача, що володіє методами, спрямованими на оволодіння цими знаннями» [1, 7–8].

Метаю інтерактивного навчання є створення умов для розвитку компетентностей та набуття навичок, за яких учень самостійно їх відкриватиме, здобуватиме й конструюватиме у різних сферах життя. Ось принципова відмінність цього виду навчання від цілей традиційної системи освіти. Провідними ознаками та інструментами інтерактивної педагогічної взаємодії є полілог, діалог, міжсуб'єктні відносини, свобода вибору, створення ситуації успіху, позитивність і оптимістичність оцінювання, рефлексія та ін.

Найбільш застосовуваними інтерактивними методами під час викладання іноземних мов є такі: «Незакінчені речення», «Мозковий штурм», «Вилучи зайве», «Обмін думками», «Інтерв'ю», «Роз'єднай слова», «Дешифрувальник», «Грунування», «Алітерація імені» (особливо ефективно використовувати під час організації знайомства групи або під час вивчення теми «Зовнішність і характер людини»), «Заверши фразу», «Комплімент», «Прогноз погоди», «Асоціації», «Алфавіт» (дають змогу повторити практично всю лексику з теми), «Хвилина розмови», «Зміна співбесідника» (тренування діалогічного мовлення) та ін. [2, 25].

Використання інтерактивних методів у педагогічному процесі спонукає викладача до постійної творчості, мотивує його креативність та прагнення до вдосконалення, заохочує до професійного зростання, розвитку. Адже знайомлячись з тим або іншим інтерактивним методом, викладач визначає його педагогічні можливості, ідентифікує з особливостями студентів, «приміряє» до своєї індивідуальності. Відтак, інтерактивні методи навчання можна класифікувати як дієві педагогічні інструменти, і використання їх в педагогічному процесі – необхідна умова оптимального розвитку і тих, хто вчиться, і тих, хто навчає. Сучасні педагогои цікавляться використанням цих методів і активно впроваджують їх у свою професійну діяльність.

Серед відомих українських фахівців з інтерактивних методів – Пометун О, Пироженко Л. Сисоєва С. Болтівець С., які пропагують впровадження

цих методик на всіх рівнях освіти [1; 3]. Щодо впровадження інтерактивних методів навчання у практиці викладання української мови як іноземної, цікавим досвідом діляться Овдіюк В. Свириденко І., Касьяненко Т., Береза Л. [4; 5; 6;]. У сучасній українській лінгводидактиці активно розробляються окремі види аспектів методики викладання української мови як іноземної (С. Яворська (історичний аспект), Н. Бородіна (термінологічний аспект), О. Тростинська (лінгвокультурологічний аспект), О. Мацько (методологічний аспект) та інші. Ґрунтовними дослідженнями у сфері викладання української мови як іноземної є доробки Д. Мазурик, І. Кочан, А. Кулик, Я. Гладир, І. Жовтоніжко, Т. Лагути, О. Тростинської, Б. Сокола та інших.

Виклад основного матеріалу. Мета статті – поширення практичного досвіду використання інтерактивних методів і прийомів, напрацьованого під час викладання української мови як іноземної для слухачів курсу мовної підготовки у Білоцерківському національному аграрному університеті.

До поширених і успішно апробованих нами інтерактивних форм навчання належать рольові ігри. Порівняно з традиційними формами проведення занять вони мають низку переваг: допомагають розвивати пізнавальну сферу студентів, зокрема образне мислення, пам'ять, сприйняття реальності; виконують культурологічну функцію; передбачають активну участь всієї групи і кожного її члена. Завдяки рольовим іграм формуються норми поведінки в громадських місцях. Студенти отримують знання про український мовний етикет, про роль вербальних і невербальних засобів у процесі спілкування. Кожен з учасників гри може уявити себе в тій чи іншій ролі, передбачити наслідки своїх дій і самостійно управляти діалогом. Рольова гра дає змогу «програти» комунікативну ситуацію, яка може статися насправді. «На початку уроку з метою мотивації навчальної діяльності учнів і зосередження їхньої уваги на темі уроку можна провести розігрування короткі (впродовж 2–3 хв.) рольової ситуації, пов'язаної з матеріалом уроку. Від змісту ситуації можна відштовхнутись, переходячи з учнями до вивчення відповідного матеріалу» [1, 69].

Наш досвід викладання української мови іноземним студентам за використання такої інтерактивної технології, як рольова гра показав її високу ефективність для засвоєння знань студентами і формування їх комунікативної компетентності. Студенту імпонує, що під час гри руйнується бар'єр між ним і викладачем, є можливість для сором'язливих і нерішучих проявити себе. Найбільшу зацікавленість викликає тематика «У їдальні», «У магазині», «На вулиці» – такі теми можна сміливо використовувати зі студентами на самому початку навчання. На наступному етапі

навчання цікавими і корисними є теми «У податковій» (отримання ідентифікаційного номера платника податків), «У лікарні» (підписання декларації з сімейним лікарем), «На вокзалі» тощо.

Наприклад, у рольовій гри «У їдальні», яка допомагає студенту зорієнтуватися у закладах громадського харчування, на столі розкладається навчальне приладдя. Один зі студентів грає роль продавця, а інший – роль касира. Решта студентів по черзі приходять у їдальню і замовляють страви.

«У податковій» – студенти заповнюють анкету для отримання ІНП спілкуючись з інспектором податкової, який запитує про інформацію в анкеті або уточнює те, що вже там написано.

Корисна практика для іноземних студентів – участь у рольовій грі «На вулиці». Один зі студентів не знає, де в місті знаходиться аптека чи супермаркет. Інші студенти грають роль перехожих. Вони радять, як можна туди дістатися, скільки хвилин їзди до лікарні, чи потрібно робити пересадку, на якій зупинці необхідно вийти. Ефективні ігри на тему «На пошті» (працівник пошти – відвідувач), «В банку» (працівник банку – клієнт), «На іспиті» (викладач – студент) та інші.

На заняттях під час проведення рольових ігор було використано різні види діалогів: мікродіалог – 2–4 взаємні репліки; діалог за моделями викладач – студент, студент – студент; полілог, в якому брали участь 3–5 студентів. Важливо студентам пропонувати створювати свої діалоги за однією із моделей, оскільки готуючись до таких ігор і беручи в них участь, студенти проявляють не тільки пізнавальну самостійність, а й пізнавальну активність. У такий спосіб активність викладача поступається місцем активності студентів, а завдання викладача полягає у створенні умов для їх ініціативи. Викладач має регулювати навчальний процес, організовувати його визначенням загального напрямку. Необхідно заздалегідь підготувати завдання і сформулювати питання або теми для обговорення в групах, контролювати час і порядок виконання наміченого плану роботи, даючи консультації, роз'яснюючи складні терміни, допомагаючи в разі виникнення труднощів.

Важливо занотовувати найтипівіші помилки студентів і виправляти їх після завершення гри. Дієвий засіб – запис гри на відео, коли можна переглянути, що не вдалося, які використані мовні форми були не адекватними ситуації.

Таким чином, рольова гра є ефективним інструментом у вивченні української мови іноземними студентами, який стимулює до комунікації українською мовою, сприяє її усвідомленому засвоєнню, розвитку таких якостей у студента як самостійність та ініціативність. Ще одним плюсом цього виду навчальної діяльності є те, що студент може одразу застосовувати опрацьовані фрази у реальному житті.

Сінквейн або сенкан (від франц. *cinq* – п'ять) – це п'ятирядкова віршована форма, яка виникла в США на початку 20 століття. Її придумала американська поетеса Аделаїда Крепс під впливом популярної на той час японської поезії. У подальшому її стали широко використовувати у багатьох країнах світу з дидактичною метою як метод розвитку виразної мови, інтелектуальних та аналітичних здібностей, що уможливило отримання швидкого результату навчання [2, 32].

Сінквейн має таку структуру:

1 рядок – одне слово (зазвичай іменник чи займенник), яким задається тема сінквейну; 2 рядок – опис ознак і властивостей іменника (зазвичай 2 прикметника); 3 рядок – опис дії, яку виконує іменник (зазвичай 3 дієслова); 4 рядок – фраза (зазвичай із 4-х слів, що належать до різних частин мов), яка розкриває ставлення автора до іменника; 5 рядок – синонім до слова, яке визначає тему.

Можливі різні варіанти застосування сінквейну, метод прийнятний за різних форм навчання – денної, дистанційної та змішаної.

Нами використано такий алгоритм: (1) на початку заняття викладач знайомить студентів з методом сінквейну і пояснює правила виконання завдань; (2) студентам надається 10 хвилин для складання сінквейну; (3) студенти обмінюються своїми варіантами і вибирають найкращий, на їх думку; (4) студенти презентують свою роботу.

У таблиці 1 наведено приклади, складені іноземними студентами різних країн, які вивчають українську мову як іноземну.

Аналізуючи дані таблиці 1, можна помітити деякі відмінності у сприйнятті представниками різних країн навколишнього світу: відповіді студентів із африканського континенту більш емоційно наповнені, у відповідях студентів з Індії більше утилітарності [2, 33].

Метод можна успішно поєднувати з іншими технологіями як традиційного, так і інтерактивного навчання – фонетичними та граматичними вправами, рольовими іграми, презентаціями тощо. Його застосування сприяє створенню позитивної

комфортної творчої обстановки на занятті, що дає змогу подолати бар'єр страху говоріння іноземною мовою [2, 34].

Отже, застосування методу «сінквейн» робить процес навчання пізнавальним, цікавішим і захопливим, сприяє швидшому засвоєнню тематичної лексики і цим підвищує мотивацію вивчати українську мову в іноземних студентів.

Ще один ефективний для засвоєння лексико-граматичного матеріалу метод, який ми апробували на заняттях української мови як іноземної, це тренінгова вправа «Незакінчене речення». Викладач роздає студентам аркуші, на яких написано незавершені речення на кшталт «Будинок, де мешкають студенти – це ...», «Особа, яка проводить урок – це...». Студенти доповнюють їх і у такий спосіб перевіряють та закріплюють знання.

До інтерактивних форм навчання належить складання кластерів. У лінгвістиці під кластером розуміють групу слів, об'єднаних спільністю семи. Зазвичай головне слово і залежні співвідносяться як родо-видові поняття. Наприклад, одяг – це плаття, рукавиці, шапка, плащ та ін. На заняттях з української мови як іноземної ми використовували кластери для того, щоб спростити процес запам'ятовування лексичних одиниць. Студентам пропонували скласти кластери за темами «Продукти», «Рослини», «Тварини», «Транспорт», «Професії», «Меблі», «Кольори», «Спорт» та ін.

Модернізація системи освіти пов'язана передусім з упровадженням в освітнє середовище інформаційних та інноваційних технологій. Сучасні інформаційні технології пропонують наступні можливості для використання в системі освіти: електронна пошта, чат, форум, доступ до баз даних, голосова пошта, блог, веб-сайт, відеоматеріали на різних носіях електронні підручники, zoom-конференції та ін.

Зручним інструментом під час навчання іноземній мові є чат – текстовий діалог в мережі Інтернет, який можна вести в реальному часі. Спілкування в чаті викладач використовує для контролю засвоєного матеріалу, студенти – для спілкування один з одним в процесі роботи над спільним завданням.

Таблиця 1

Приклади складання сінквейнів студентами-іноземцями із різних країн

Країна	Сінквейн		
	1	2	3
Індія	1. Річка 2. Довга, широка 3. Текти, плавати, купатися 4. У річці багато риби 5. Вода	1. Університет 2. Гарний, великий 3. Навчатися, писати, читати 4. В університеті багато класів 5. Школа	1. Церква 2. Біла, красива 3. Молитися, просити, вірити 4. Я йду до церкви просити щастя 5. Будинок
Камерун	1. Річка 2. Чиста, глибока 3. Плавати, пити, жити 4. Біля річки я відпочиваю 5. Море	1. Університет 2. Аграрний, світлий 3. Знати, уміти, говорити 4. В університеті я маю багато друзів 5. Школа	1. Церква 2. Свята, чиста 3. Плакати, молитися, любити 4. Моя душа тут має спокій 5. Спасіння

Ефективний спосіб донесення інформації, за допомогою якого можна наглядно представити зміст, проілюструвати повідомлення – презентація на основі сучасних мультимедійних засобів. Викладач, використовуючи презентації Power Point, сам стає режисером свого заняття. Зручна у використанні, ця програма дає змогу педагогу створити анімаційний опорний конспект уроку, включити відео- і аудіофрагмент, зобразити в динаміці якесь явище, подію, що допоможе студенту-іноземцю легко засвоїти новий лексичний чи граматичний матеріал. Студенти отримують завдання за допомогою презентації продемонструвати своє освоєння нової лексики з тем «Місто», «Вулиця», «Продукти» та ін. Сьогодні важко уявити навчальний процес без використання методу презентацій.

Висновки. У підсумку зазначимо, що інтерактивні методи навчання у викладанні української мови як іноземної є досить продуктивним дидактичним інструментом, що розширює мовну взаємодію студентів усієї групи, розкриває потенціал кожного окремого студента. Саме інтерактивні форми роботи на заняттях сприяють згуртуванню колективу і апелюють до співробітництва у групі, бо у студентів виникає бажання не тільки продемонструвати власні знання, а й спрямувати їх на загальний результат. Завдяки інтерактивним прийомам у навчанні воно перетворюється на пізнавальну, захоплюючу пригоду.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ: [Б. в.], 2007. – 141 с.
2. Димань Н.О. Метод синквейн у практиці викладання української мови як іноземної. *Мат. II Міжнарод. Наук.-практ. конф. «Мовна освіта в*

сучасних ЗВО: тенденції, виклики, перспективи». 20-21.05.2021. Біла Церква, 2021. С. 32–34.

3. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 324 с.

4. Овдіюк В. Новітні інтерактивні технології у практиці викладання української мови як іноземної. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки (30)*, 2017. вип. 30, – с. 109-120.

5. Касьяненко Т.А. Викладання української мови як іноземної: принципи оптимізації та інновації. *Вопросы духовной культуры – 62 Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. Філологіческие науки.* С. 7–10. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/92568/01-Kasianenko.pdf?sequence=1> (дата звернення 17.05.2022).

6. Береза Л. Особливості інноваційних технологій формування лінгвокраїнознавчої компетенції іноземних студентів у процесі навчання української мови. *Порівняльно-педагогічні студії.* № 4 (26). –Умань : УДПУ, 2015. – С. 63–70.

7. Качмар Н., Церковник С. Застосування дидактичного синквейну під час вивчення юридичної англійської у вищій школі. *Соціально-правові студії: науково-аналітичний журнал / гол. Ред. О. Балинська.* Львів: львДувс, 2019. Вип. 4 (6). – с. 124-129.

8. Кочан І. Нові освітні технології в практиці викладання української мови як іноземної. – Вип. 3. – Львів : Видавничий центр Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка, 2008. – С. 14–20.

9. Береза Л. Особливості інноваційних технологій формування лінгвокраїнознавчої компетенції іноземних студентів у процесі навчання української мови. *Порівняльно-педагогічні студії.* № 4 (26). –Умань : УДПУ, 2015. – С. 63–70.